Laand van tael

Stellingwarfs

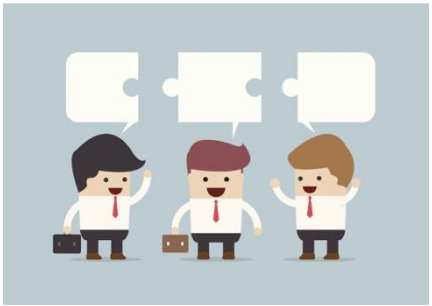

Les 1

1. Verhael ‘De dubbelspreker’ – diel 1

In de kommende 4 lessen lees ie et verhael De Dubbelspreker, schreven deur Paul van Dijk. Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daorveur in de linker kolom op De Taeletuun. Et verhael kuj’ daor ok beluusteren.

2. Over et verhael

In et verhael gaot et over de tael van de Mooipraoters. De woorden die de Mooipraoters bruken, bin gien Stellingwarver woorden. Et bin fantesiewoorden. Misschien kuj’ toch wel bedaenken wat ze beduden.
Schrief de fantesiewoorden uut et verhael op. Wat beduden ze, daenk ie? Schrief et d’r aachter.

3. Uutleg van de Tramopdracht

In et verhael ‘De Dubbelspreker’ staon woorden die niet echt bestaon.
Et bin woorden in de tael van de Mooipraoters.
We maeken in les 4 mit de klasse een woordeboek van zokke niet-bestaonde woorden.

Et MOOIPRAOTERS WOORDEBOEK

In alle lessen van dit onderwarp verzaemelen jim de Mooipraoterswoorden uut et verhael.
Jim bedaenken ok nog eigen Mooipraoterswoorden.
Aj’m goed kieken, dan bin de Mooipraoterswoorden niet zomar bedocht.
D’r bin regels veur:

- An et Mooipraoterswoord kuj’ al een betien zien wat et woord bedudet.
  Et woord ‘praotsel’ gaot bi’jglieks over ‘praoten’.
- Veur alle dingen is mar ien woord.
  Dus niet ‘groep’ en ‘klasse’ veur de kiender op schoele, mar ien van beiden.
  Een hiel aander woord mag ok, as et mar 1 woord is.
- Alle dingen kriegen heur eigen unieke naeme.
  Een woord mag niet bestaon uut twie an mekeer plakte zelstaandige naemwoorden.
  Dus ‘bloempot’ mag niet, want ‘de bloem’ en ‘de pot’ bin allebeide zelstaandige naemwoorden.

Kuj’m now een Mooipraoterswoord bedaenken?

4. Uutleg van de Treinopdracht

In 2018 is Liwwadden Kulturele Heufdstad van Europa.
Laand van Tael is daor een belangriek onderdiel van.

In Laand van Tael dri'jt et om taelen.
Alle taelen bin daor geliek.
Taelen kuj' ok niet allienig praoten of schrieven.
Ok gebaoretael, braille en lichemstael bin taelen.
Dat ontdek ie in de Taeletuun van Laand van Tael!

In les 4 van dit onderwarp gaon we op vesite in de Taeletuun.
Daor vien ie tael om te praoten, tael om naor te luusteren, tael om bosschoppen over te brengen en tael om geheimen mit te beweren.
In de Taeletuun moe'n we ok op zuuk naor et slot van et verhael 'De Dubbelspreker'.

Jim meugen jim mooiste woord mitnemen naor de Taeletuun.
Wat vien ie een mooi woord?
Een Stellingwarfs woord?
Een Fries woord?
Een Mooipraoterswoord?
Of een woord uut nog een ere tael?
Kies mit jim klasse et mooiste woord en neem dat mit naor de Taeletuun.
Jim woord krigt een mooi plakkien!

5. ‘De wereld an taelen’ – een woordelieste

plaetien	Stell	Nl	plaetien	Stell	Nl
	begriepen	-begrijpen		lichemstael	-lichaamstaal
	verhael	-verhaal		memmetael	-moedertaal
	verstaon	-verstaan		Nederlaans	-Nederlands
	Stellingwarfs	-Stellingwerfs		praoten	-praten
	gebaoretael	-gebarentaal		schrieven	-schrijven
	geheimschrift	-geheimschrift		taelstried	-taalstrijd
	Engels	-Engels		woordeboek	-woorden-boek
	kommunikaosie	-communicatie		woorden	-woorden

Les 2

1. Verhael: ‘De dubbelspreker’ – diel 2

Hoe gaot et veerder mit Sietse in et laand van de Mooipraoters?
Lees diel 2 van et verhael.
Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daorveur in de linker kolom op De Taeletuun. Et verhael kuj’ daor ok beluusteren.

2. Over et verhael

Praot mit mekeer over et verhael:

- Wie is Star?
- Wat wil Star van Sietse?
- Wat is een Naopraoter?
- Waoromme protesteert Mirjam niet tegen de Mooipraoter?
- Wat zol ie doen?
- Wat dot Star mit Sietse en Mirjam?
- Wat vint Amyra van heur heit?

3. Ken ie disse taelen?

D’r bin een hieleboel taelen in de wereld.
In de loop van de geschiedenis het tael wel es zorgd veur stried en oorlog.
Omreden meensken mekaander niet verstaon en begriepen konnen, is d’r een boel vechteri’je west.
Stel je es veur hoe de wereld d’r uutzien zol as iederiene dezelde tael praot.
Dan was de kaans op vrede vule groter.
Mar dat kan now ienkeer niet.
Taelen verschillen tevule van mekeer.

Ie heuren vaeke ok wel es een ere tael as Stellingwarfs en Nederlaans.
Misschien kuj’ die aandere taelen wel verstaon of ok wel praoten.

1. Wat veur taelen hej’ wel es heurd?

☐ Stellingwarfs ☐ Maleis

☐ Fries ☐ Spaans

☐ Bildst ☐ Italiaans

☐ Nederlaans ☐ Arabisch

☐ Engels ☐ Cinees

☐ Duuts ☐ nog in aandere tael:

☐ Fraans _____

2 Weet ie wat de zinnen betekenen?

Engels: ‘How are you?’

_____

Duuts: ‘Gute Reise!’

_____

Fraans: ‘Un croissant, s’il vous plaît.’

_____

Italiaans: ‘Buongiorno!’

_____

4. Taelgebieden

In Frieslaand praoten meensken Fries.
Mar niet alle Fries is geliek.
D’r is Wâldfries, Kleifries en Stadsfries.
En d’r wo’n ok ere taelen praot, zoas Stellingwarfs, Bildts en nog meer.
In wat veur taelgebied woon ie?

1 Kiek naor et kaortien. In wat veur taelgebied woon ie?

_____

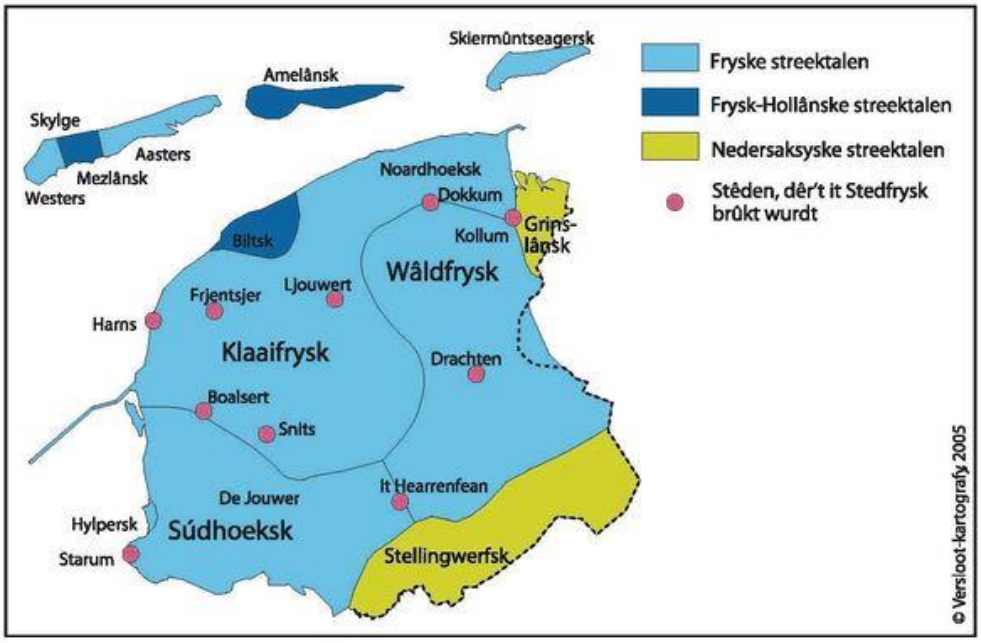

Sommige Friese woorden lieken hiel vule op Engelse woorden, wiels de Nederlaanse woorden meer op et Duuts lieken. Daenk mar an et Friese woord ‘jier’. Dat liekt op et Ingelse woord ‘year’. Et Nederlaanse woord ‘jaar’ liekt meer op et Duutse woord ‘Jahr’.
En in et Stellingwarfs kennen we et woord ‘sturk’ veur ooievaar, in et Engels is dat ‘storch’.
Haost etzelde, mooi niet?

2 Wat veur taelen lieken op mekeer?

Fries: ‘kaai’	*	*	Duuts: ‘Schlüssel
Fries: ‘skiep’	*	*	Duuts: ‘Käse’
Fries: ‘tsiis’	*	*	Engels: ‘sheep’
Stellingwarfs: ‘keze’	*	*	Duuts: ‘Schaf’
Nederlaans: ‘sleutel’	*	*	Engels: ‘cheese’
Nederlaans: ‘schaap’	*	*	Engels: ‘key’

5. Taelen in Europa

Hieronder ziej’ een kaortien van Europa.
Ie zien de greenzen van de lanen en ie zien een boel kleuren.
De kleuren bin de taelen die praot wo’n in de lanen.
Een ere kleur is een ere tael.
Weej’ hoe de lanen van Europa hieten?
Aj’ dat niet krek weten, kuj’ d’r een atlas bi’jpakken of op internet een kaortien opzuken.

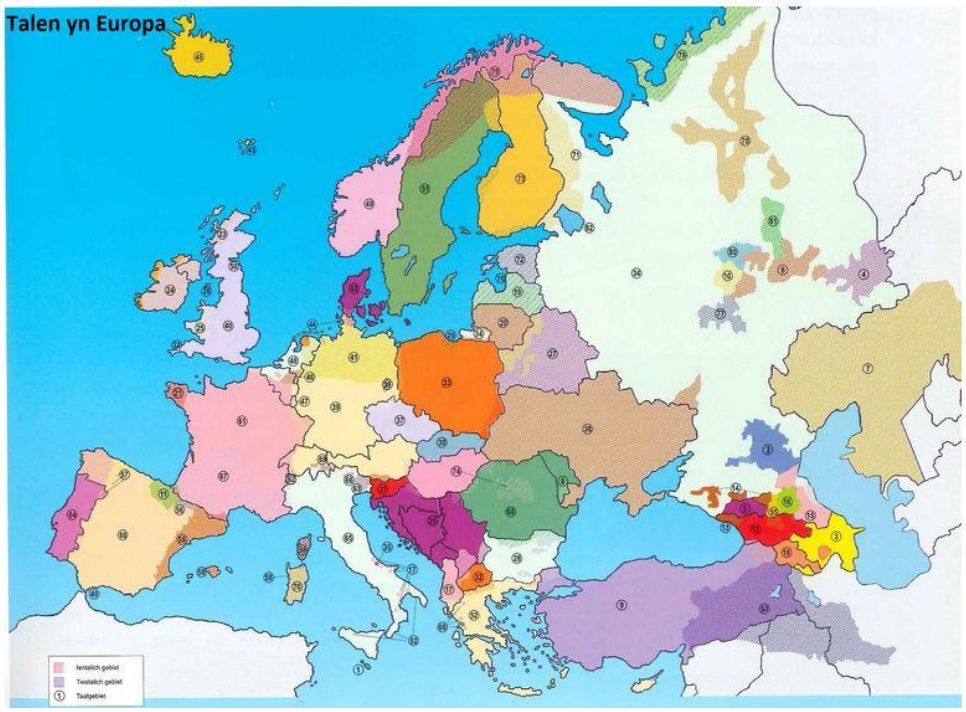

In wat veur lanen in Europa praoten ze meer as ien tael? Dus: in wat veur lanen van Europa ziej' meer as iene kleur?

☐ Spanje	☐ Finlaand
☐ Frankriek	☐ Nederlaand
☐ Duutslaand	☐ Ierlaand
☐ Italië	☐ België
☐ Zweden	☐ Ieslaand

6. Memmetael

Je memmetael is de tael waor aj' in grootbrocht binnen.
De tael diej' thuus praoten dus.
Vaeke is et ok de tael daor ie in daenken en dromen.
Je memmetael is onderdiel van je identiteit.
De tael past bi'j jow.
De tael lat zien bi'j wat veur kultuur aj' heuren.
Et praoten van dezelde tael geft een gevuul van bi'j mekaander heuren; et 'wi'j-gevuul'.
As meensken dezelde tael praoten, begriepen ze mekeer.
En aj' mekeer begriepen, kuj' mit mekeer saemenwarken, naor dezelde verhaelen luusteren en dezelde lieties zingen.

Et verdwienen van de memmetael is niet aorig veur de meensken die disse tael praoten.
Ze vienen et pienlik.
As meensken marken dat heur tael bedreigd wodt, voeren ze daor aktie veur om de tael te beholen.

1 Hej' iene of meer memmetaelen?

☐ iene memmetael

☐ meer memmetaelen

2 Wat is je memmetael?

_____

3 Bin d'r kiender in je klasse die een ere memmetael hebben as ieje?

☐ ja

☐ nee

4 Wat veur ere memmetaelen bin d'r in jow klasse?

_____

5 Kiender die niet dezelde memmetael praoten, kun toch mit mekaander praoten. Hoe?

---

7. Taelstried

Een taelstried ontstaot vaeke as een kleine tael onderdrokt wodt deur een grotere tael. De taelkwessie in Spanje is daor een aorig veurbeeld van. De baozen van Spanje hebben tot an 1975 toe perbeerd om hiel Spanje Spaans praoten te laoten. Mar in Spanje wo'n nog zes ere taelen praot! Ze weren hiel streng: radio, tillevisie, kraanten, onderwies en rechtspraoke mossen allegere in et Spaans. Meensken die een aandere tael bruukten, wodden straft. De meensken kwammen in opstaand. Veural de anhangers van de Baskische tael weren hiel fannetiek. Ze wollen heur eigen laand oprichten en bruukten een boel geweld. In 1975 wodden de regels aanders en sund die tied is et wat rustiger.

Et Stellingwarfs is een Nedersaksische tael, krek as bi'jglieks et Drents, et Grunnings en et Aachterhoeks. Mar ok an de ere kaante van de greens mit Duutslaand wodt d'r Nedersaksisch praot. Ie kun je daoromme mit et Stellingwarfs ok hiel goed redden in al die streken! Et Stellingwarfs wodt nog deur hiel wat meensken bruukt. Mar in de 70-er jaoren van de veurige ieuw wodde dat staorigan wat minder. D'r wodde zegd dat et bruken van streektaelen misschien niet goed wezen zol. Ondertussen weten we gelokkig allemaole wel beter! Et bruken (kunnen) van meer taelen is alliend mar goed! In 1972 richtten jonge meensken de Stellingwarver Schrieversronte op om heur in te zetten veur et 'in levend gebruuk holen van et Stellingwarfs'. Van die tied of is d'r hiel veul ommedaenken veur de tael. D'r verschenen veul boeken, d'r wodden kursussen geven, d'r kwam een Stellingwarfs Woordeboek, én vanof 1988 kwam d'r ok Stellingwarfs op 'e schoelen. Da's dus now al 30 jaor zo! Waoromme d'r in de Stellingwarver gemienten van oorsprong gien Fries praot wodde? Now, dat zit ziezo: tot 1500 was Stellingwarf een vri'j boererepubliekien, naodat et eerder (tot 1309) bi'j Drente en Overiessel heurd hadde. Krek nao 1500 wodde et gebied, nao veul striederi'je, bi'j Frieslaand indield. En in 1517 wodde Stellingwarf verdield in Stellingwarf-Oostaende en Stellingwarf-Westaende, de laetere gemienten Oost- en West-Stellingwarf.

Et Fries is ok een kleine tael. De Friezen hebben ok een soorte van taelstried leverd. Now kuj' et Fries bruken op schoele, op 'e radio, op 'e tillevisie, op it gemientehuus en in de rechtbaank. Dat het niet altied zo west. Op vri'jdag 16 november 1951 was et 'Kneppelfreed'. De journalisten Fedde Schurer en Tsjebbe de Jong mossen veur de rechtbaank verschienen. Ze hadden een stok in 'e kraante schreven over een rechter. Die rechter hadde een verdochte de gek ansteuken omreden hi'j Fries praotte in de rechtzael. De journalisten hadden daor een stok over schreven en hadden daorbi'j de rechter beledigd. Daoromme mossen ze zels veur de rechter verschienen. Op 'e dag van de rechtzaeke weren d'r een boel anhangers van de journalisten mit naor Liwwadden kommen. Ze mochten niet mit in de rechtzael en weren

daor lelk over. Ze protesteerden. De pelisie perbeerde de meensken uut mekaander te drieven mit knuppels en een waeterkenon. Et leup hielendal uut ‘e haand. De passe uut et hiele laand hadde een boel andacht veur disse rel en zodoende kwam d’r ok een boel andacht veur et Fries.‘Kneppelfreed’ het d’r mit veur zorgd dat iederiene now Fries praoten kan in bi’jglieks een rechtzaeke.

1 Et Stellingwarfs is een Nedersaksische tael. Welke twie van de drie taelen, die hieronder staon, bin dat niet?

- ☐ Et Fries
- ☐ Et Twents
- ☐ Et Braobaans

2 Stellingwarf heurde vroeger niet bi’j Frieslaand. Tussen 1309 en 1500 was et een boererepubliekien. Mar waor heurde et veur 1309 bi’j?

- ☐ Bi’j Grunningen en Drente
- ☐ Bi’j Overiessel en Gelderlaand
- ☐ Bi’j Drente en Overiessel

3 Waoromme moesten Fedde Schurer en Tsjebbe de Jong bi‘j de rechter kommen?

- ☐ Omdat ze et Fries op de verkeerde meniere bruukt hadden.
- ☐ Omdat ze de rechter beledigd hadden in een stok dat ze schreven hadden.
- ☐ Omdat ze ruzie mit de pelisie maekt hadden

4 Et Nederlaans is veur meensken die in et Stellingwarfs groot wodden binnen liekegoed een memmetael.

- ☐ Mit iens
- ☐ Niet mit iens

Waoromme vien ie dat? _____

5 Ik bin wies mit mien memmetael.

- ☐ Mit iens
- ☐ Niet mit iens

Waoromme vien ie dat? _____

8. Letters

Mit letters kuj’ je tael schrieven of tiepen.
Hiel vule taelen bruken dezelde letters.
Die taelen kuj’ dus lezen, ok al weej’ niet wat de woorden betekenen of hoej’ de woorden krekt uutspreken moeten.
D’r bin ok taelen die aandere letters bruken as wi’j.
Kun ie de goeie tael bi’j et toetsebod zuken?

* * Russisch

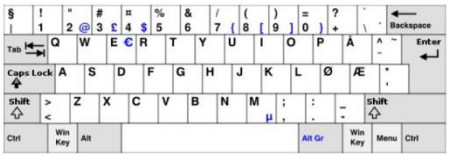

* * Chinees

* * Arabisch

* * Noors

9. Veur de Tramopdracht

In et verhael van ‘De Dubbelspreker’ praoten de meensken in et laand van de Mooipraoters heur eigen tael. Die tael liekt op et Stellingwarfs, mar het ok eigen woorden: Mooipraoterswoorden.

In les 4 maeken we een woordeboek van et Mooipraoters. Luuster goed naor et verhael en schrief de Mooipraoterswoorden op die jim heuren. Bedaenk wat de woorden beduden.

Bedaenk zels ok Mooipraoterswoorden. Kiek om je henne en bedaenk Mooipraoterswoorden veur wat aj’ zien.

Aj’m goed naor de Mooipraoterswoorden kieken, dan bin ze niet zomar bedocht. D’r bin regels veur:

- An et Mooipraoterswoord kuj’ al een betien zien wat et woord betekent. Et woord ‘praotsel’ gaot bi’jglieks over ‘praoten’.

- Veur alle dingen is mar ien woord. Dus niet ‘groep’ en ‘klasse’ veur de kiender op schoele, mar iene van beiden. Een hiel aander woord mag ok, as et mar 1 woord is.
- Een woord mag niet bestaon uut twie anmekeer plakte zelsstanige naemwoorden. Dus ‘bloempot’ mag niet, want ‘de bloem’ en ‘de pot’ bin allebeide zelsstanige naemwoorden.

Schrief de woorden en de betekenissen alvast op. Dan kuj’ ze bruken in les 4 bi’j et maeken van et woordeboek.

10. Veur de Treinopdracht

In les 4 van dit onderwarp gaon we op vesite in de Taeletuun. In de Taeletuun moe’n we op zuuk naor et slot van et verhael ‘De Dubbelspreker’.

Jim meugen jim mooiste woord mitnemen naor de Taeletuun. Wat vien ie een mooi woord? Een Stellingwarfs woord? Een Nederlaans of een Fries woord? Een Mooipraoterswoord? Of een woord uut nog een aandere tael? Kies mit jim klasse et mooiste woord en neem dat mit naor de Taeletuun. Jim woord krigt dan een mooi plakkien!

MeM
livingroom
of languages

Les 3

1. Verhael: ‘De dubbelspreker’ – diel 3

Sietse en Mirjam moe’n mit de Naopraters mit. Waor gaon ze henne?
Lees diel 3 van et verhael.
Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daorveur in de linker kolom op De Taeletuun. Et verhael kuj’ daor ok beluusteren.

2. Over et verhael

Praot mit mekeer over et verhael.

- Wat dot Sietse mit de zaklanteern van zien tillefoon?
- Hoe wet Amyra waor as Sietse en Mirjam zitten?
- Amyra kan Sietse en Mirjam niet zomar uut de cel haelen. Wat het ze neudig?
- Waoromme zocht Sietse een filmpien van een iesbeer op?

3. Begriep ie et wel?

Aj’ mit mekeer praoten, mar et krekt niet begriepen, dan kun d’r nuvere dingen gebeuren.
Kiek mar naor disse oolde reklame in et Fries veur berenburg: (…)
Et filmpien is te vienen bi'j et digitale materiaol van disse lessen.

‘It kin net’ in et Fries klinkt haost etzelde as ‘Het kan net’ in et Nederlaans.
Mar et betekent hiel wat aanders!

Soms bin d’r woorden die in de iene tael hiel wat aanders betekenen as in de ere. Dat zien jim ok al bi’j et laeste woord van de veurige zin. Et woord ‘ere’ betekent in et Stellingwarfs ‘andere’ en in et Nederlaans ‘lof’. En zo het et Stellingwarver woord ’haast’ niks te maeken mit et Nederlaanse woord ‘haast’. ‘Haast’ in et Stellingwarfs dudet op et jaorgetiede tussen de zommer en de winter. Et woord ‘haost’ betekent etzelde as et Nederlaanse woord ‘haast’.

In et Fries komt zokke verschillen vanzels ok veur!
Hieronder staon 8 zinnen mit in elke zin een woord dat d’r in et Fries krek etzelde uutzicht as in et Nederlaans. Mar et betekent hiel wat aanders!

Zuuk et goeie plaetien bi’j de zin.

Fr: ‘Jûn ite wy ***sop***.’	*	*	
Nl: ‘Kyan maakt ***sop*** om de auto te wassen.’	*	*	
Fr: ‘Ik sykje in ***plaatsje*** foar by myn sprekbeurt.’	*	*	
Nl: ‘Opa en oma wandelden door het mooie ***plaatsje***.’	*	*	
Fr: ‘Pake syn ***ark*** hinget yn it hok.’	*	*	
Nl: Jochum woont in een ***ark***.’	*	*	
Fr: ‘Juf seit: Goed ***harkje*** nei de opdracht!’	*	*	
Nl: ‘Kleine Mats pakt zijn ***harkje*** om mama te helpen.’	*	*	

4. Morse

In et verhael schient Sietse naor buten mit een zaklaampe. Hi’j hoopt dat Amyra zien signaal zien zal.

Misschien hej’ wel es heurd van morsekode.
Morsekode is in 1835 bedocht deur Samuel Morse.
Doe de tillefoon nog niet uutvunnen was, was et niet makkelik om een bericht over een lange ofstaand over te brengen.
Daor hadden ze de tillegraaf veur.
De tillegraafpaolen weren mit lange draoden an mekaander verbunnen.
Die draoden konnen gien tekst overbrengen, mar wel elektrische signalen.
Morsekode is een soorte van geheimschrift van lange en kotte elektrische signalen.
Op pepier zicht et d’r uut as stippen (kot signaal) en strepies (lang signaal).
Meensken mossen dus eerst heur bosschop overzetten in kotte en lange signalen en dan

konnen ze et versturen via de tillegraaf.
An de aandere kaante kwammen de kotte en lange signalen binnen en mossen die weer overzet wo'n in letters.
Dan pas konnen meensken de tekst lezen.

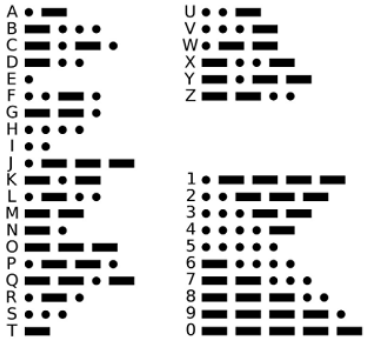

Morsekode warkt niet alliend mit elektrische signalen, mar bi'jglieks mit luudsignalen of mit lochtsignalen.
Aj' de kode weten, kuj' bosschoppen sturen.
Een schip in nood kon zo mit locht- of luudsignalen een SOS bericht naor de kust of naor ere schippen sturen.
Drie kotte signalen, drie lange signalen, drie kotte signaoen:
S - O – S

1 Hieronder staot et woord 'vrund'. Zuuk de goeie kode bi'j de letter.

v * *

r * *

u * *

n * *

d * *

2 Hieronder staot et woord 'bosschop'. Zuuk de goeie kode bi'j de letter.

b * *

o * *

s * *

s * *

c * *

h * *

o * *

p * *

Bi'j et schrieven van morsekode moej' as schriever genoeg ruumte laoten tussen de lettertekens. Eers kan de lezer bi'jglieks gien verschil zien tussen een 'i' (twie stippen) en twie 'e's' aachter mekaander (twie keer een stip).

3 Schrief je naeme in morsekode. Daenk an de ruumte tussen de letters.

5. Semafoor

Bosschoppen overbrengen kon ok mit een semafoor.
Hier weren gien draoden veur neudig.
Een semafoor is aenlik een soorte van hoge paol mit beweegbere aarms.

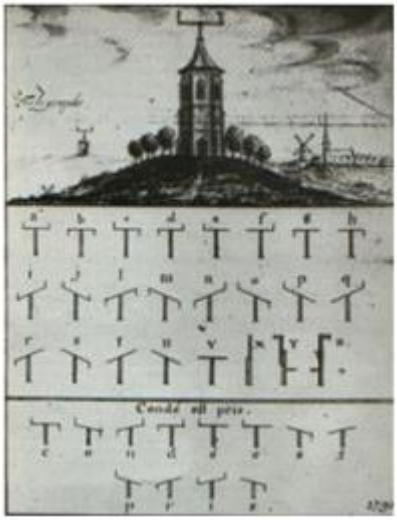

Die aarms konnen in verschillende staanden zetten wodden.
Iedere staand hadde zien eigen betekenis.
In de tied van Napoleon wodden semaforen bruukt in Frankriek.
De semaforen stonnen op hoge punten in et laandschop en op zichtofstaand van mekeer.
Een kilemeter of tiene kon zomar.
De meensken op de semafoor konnen mit een verekieker de volgende semafoor zien.
Ze zetten de aarms van heur semafoor in dezelde staand.
De volgende semafoor dee etzelde.
En de volgende zette de aarms ok weer in dezelde staand en zo veerder.
Zo kon de bosschop honderden kilemeters veer votkommen.
Et wodde vanzels lastig as et mistig was of hadde regende.

1 Wat is handig an een semafoor?

_____

2. Wat is niet zo handig an een semafoor?

_____

6. Geheimtael

Soms wil ie niet dat aanderen weten wat je bosschop is.
In tieden van oorlog bi'jglieks, as de vi'jaand niet alles weten mag.
Meensken bedaenken dan geheime kodes.
Zo kun ze de bosschoppen an een aander deurgeven zonder dat de vi'jaand wet waor et over gaot.
Et is wel geveerlik: ie moeten d'r vanzels op vertrouwen kunnen dat gieniene de geheime kode verraoden zal an de vi'jaand!

Kies veur de volgende vraogen iene van de geheimtaelen uut.
Zet alle letters onder mekaander op een pepier en zet et ni'je, geheime teken d'r aachter.
Zo kuj'letters en woorden overzetten in geheimtael.

Geheimtael 1 - Zet de letters om in ciefers.
a --> 1, b --> 2, c --> 3 ensoafh.
'8-15-9' betekent dan ... 'hoi'

Geheimtael 2 - Alle letters schoeven ien plak op.
a --> b, b --> c, c --> d ensafh.
'a-v-o-o-f' bedudet dan ... 'zunne'

Kies in geheimtael uut.
1 Hoe schrief ie 'geheim' in geheimtael?

_____

2 Hoe schrief ie 'taart' in geheimtael?

_____

3 Hoe schrief ie 'kom hierhenne' in geheimtael?

_____

7. Emoji

Ie kun mit letters vertellen waj' zeggen willen, mar et kan ok mit plaeties. Daenk mar an emoji's.

= ik bin bliede = grappien = ik bin lelk

Kiek naor de plaeties hieronder. De emoji's bi'j mekeer vertellen een verhael. Kuj' ontdekken wat de plaeties vertellen willen?

1

2

3

8. Veur de Tramopdracht

In et verhael van ‘De Dubbelspreker’ praoten de meensken in et laand van de Mooipraoters heur eigen tael. Die tael liekt op et Stellingwarfs, mar het ok eigen woorden: Mooipraoterswoorden.

In les 4 maeken we een woordeboek van et Mooipraoters. Luuster goed naor et verhael en schrief de Mooipraoterswoorden op die jim heuren. Bedaenk wat de woorden beduden.

Bedaenk zels ok Mooipraoterswoorden. Kiek om je henne en bedaenk Mooipraoterswoorden veur wat aj’ zien.

Aj’m goed naor de Mooipraoterswoorden kieken, dan bin ze niet zomar bedocht. D’r bin regels veur:

- An et Mooipraoterswoord kuj’ al een betien zien wat et woord betekent. Et woord ‘praotsel’ gaot bi’jglieks over ‘praoten’.
- Veur alle dingen is mar ien woord. Dus niet ‘groep’ en ‘klasse’ veur de kiender op schoele, mar iene van beiden. Een hiel aander woord mag ok, as et mar 1 woord is.
- Een woord mag niet bestaon uut twie anmekeer plakte zelsstanige naemwoorden. Dus ‘bloempot’ mag niet, want ‘de bloem’ en ‘de pot’ bin allebeide zelsstanige naemwoorden.

Schrief de woorden en de betekenissen alvast op. Dan kuj’ ze bruken in les 4 bi’j et maeken van et woordeboek.

11. Veur de Treinopdracht

In les 4 van dit onderwarp gaon we op vesite in de Taeletuun. In de Taeletuun moe'we op zuuk naor et slot van et verhael 'De Dubbelspreker'.

Jim meugen jim mooiste woord mitnemen naor de Taeletuun. Wat vien ie een mooi woord? Een Stellingwarfs woord? Een Nederlaans of een Fries woord? Een Mooipraoterswoord? Of een woord uut nog een aandere tael? Kies mit jim klasse et mooiste woord en neem dat mit naor de Taeletuun. Jim woord krigt dan een mooi plakkien!

Op www.stellingwarfs.nl staot een lieste mit honderd mooie Stellingwarver woorden. Misschien staot daor wel een woord in dat ie et aldermooiste vienen!

MeM
livingroom
of languages

Les 4

Dit is de laeste les van et thema. Hoe lopt et of mit Sietse, Amyra en Mirjam?

1. Slotopdracht Tram

De laeste weken hewwe et had over alderhaande taelen.
Allegere bin ze bedoeld om dudelik te maeken wat aj' zeggen willen.
Taelen die jim al kenden en hiele ni'je taelen.

In et verhael 'De Dubbelspreker' bruken de Mooipraoters een tael die een boel op et Stellingwarfs liekt, mar toch krek even aanders is.
Awwe d'r even goed naor kieken en luusteren, kuwwe et Mooipraoters wel verstaon.

In disse les maeken we een woordeboek veur et Mooipraoters.
In groepies hewwe al woorden bedocht en vandaege kommen de woorden van alle groepen bi'j mekeer.
Misschien bin d'r wel meer groepen in de schoele doende west mit et Mooipraoters.

D'r meugen vanzels ok nog woorden bi'j bedocht wodden.
Daenk daorbi'j vanzels wel an de regels die gellen in et laand van de Mooipraoters.

- An et Mooipraoterswoord kuj' al een betien zien wat et woord betekent.
  Et woord 'praotsel' gaot bi'jglieks over 'praoten'.
- Veur alle dingen is mar ien woord.
  Dus niet 'groep' en 'klasse' veur de kiender op schoele, mar iene van beiden.
  Een hiel aander woord mag ok, as et mar 1 woord is.
  Daenk daor ok an bi'j et maeken van et woordeboek.
  As d'r meer Mooipraoterswoorden bedocht binnen veur 1 ding, dan moej'm kiezen wat et mooiste woord is.
- Alle dingen kriegen heur eigen, unieke naeme.
  Een woord mag niet bestaon uut twie annenneer plakte zelsstanige naemwoorden.
  Dus 'bloempot' mag niet, want 'de bloem' en 'de pot' bin allebeide zelsstanige naemwoorden.

Zet de woorden op alfabetische volgodder en maek mittenneer ien woordeboek.
Kuj'm de woorden ok in een zin bruken?

2. Slotgesprek over de Tramopdracht

Dit was de laeste opdracht van dit onderwarp. Hoe is et gaon?
Praot mit mekeer over de volgende vraogen:

- Hoeveul taelen praoten jim mit de klasse?
- Hoe was et om woorden te bedaenken in een ni'je tael?
- Wat weren de mooiste ni'je woorden?
- Kuj'm now een praotien holen in et Mooipraoters?
- In et laand van de Mooipraoter mag mar ien tael spreuken wodden. Wat vienen jim d'r van? Zol dat handig wezen?
- Hoe zol et verhael van 'De Dubbelspreker' oflopen kunnen?

3. Slotopdracht Trein

In disse les gaon we op vesite in de Taeletuun.
Neem et woord mit daj'm et aldermooiste vienen, dat zal een mooi plakkien kriegen in de Taeletuun.
Luuster naor juf of meester om te heuren hoe et veerder gaot.

4. Slotgesprek over de Treinopdracht

Dit was de slotopdracht van dit onderwarp. Hoe is et gaon?
Praot mit mekeer over de volgende vraogen:

- In et verhael 'De Dubbelspreker' gaot et over et laand van de Mooipraoters. Daor mag mar ien tael praot wodden. De Taeletuun is vol mit tael en taelen.
  Wat veur taelen hej'm zien in de Taeletuun?
- Wat daenken jim: zol et een goed idee wezen om mar iene tael te praoten?
  Waoromme wel of niet?
- Hej'm de kode van de kluus vienen kund?
- Hoe zol et verhael 'De Dubbelspreker' veerder gaon kunnen?
- Wat veur keunstobjekten hej'm zien in de Taeletuun?
- Hoe gong et mit et sturen van een bosschop mit de semafoor?
  Wodde de bosschop begrepen?
- Koj'm de bosschop op de stroken ontcieferen?
- Hoe gong et mit de lettersoep in de viever?
  Wat was jim mooiste/ grappigste/ beste 'Oe, was ik mar...'?
- Wat veur geluud hej'm heurd op biezundere plakken? Wat betekenden die neffens jim?

5. Verhael: 'De dubbelspreker' – slot

Lees hoe et oflopt mit Sietse in et land van de Mooipraoters.

Et verhael is te vienen op www.stellingwerf-heemkunde.nl. Klik daorveur in de linker kolom op De Taeletuun. Et verhael kuj' daor ok beluusteren.

6. Over 't verhael

Dit was et aende van et verhael. Praot d'r mit mekeer over.

- Hoe wet Star dat Amyra perbeert om Sietse en Mirjam ontsnappen te laoten?
- Waoromme het Mirjam Amyra verraoden?
- Hoe ontsnappen Sietse en Amyra toch nog an Star?
- Waoromme willen Sietse en Amyra morgen weer weeromme naor et laand van de Mooiprater?
- Waoromme praot Sietse now veerder in et Stellingwarfs?